

**Monitoring
horských druhov sov
v Chránenom vtáčom území
(CHVÚ) Volovské vrchy**

CHVÚ Volovské vrchy

Je to rozsiahly horský celok vo východnej časti Slovenského rudohoria, člení sa na sedem podcelkov: Havranie vrchy, Knola, Zlatý stôl, Hnilecké vrchy, Pipitka, Kojšovská hoľa, Holička. Najvyšším vrchom pohoria je Zlatý stôl 1322 m n. m., ďalšie výrazné vrcholy nad 1000 m sú napr. Skalisko 1293 m n. m., Volovec 1284 m n. m., Hekerová 1260 m n. m., Kloptaň 1153 m n. m., Kojšovská hoľa 1246 m n. m. Geologické zloženie je veľmi pestré. Z prvohorných hornín sú zastúpené fylity, pieskovce, kremence, kryštallické vápence. Druhohorné horniny vystupujú na severnom a severovýchodnom okraji pohoria a zastúpené sú vápencami a dolomitmi. Klimaticky patrí väčšina územia do chladnej oblasti, len okrajové časti do mierne teplej oblasti. Rieka Hornád s pravostranným prítokom Hnilec odvodňujú takmer celé Volovské vrchy, iba malú časť na juhu a juhozápade odvodňuje Slaná a na juhovýchode Bodva. Prevažnú časť povrchu pokrývajú lesy. Prevládajú smrekové a jedľové porasty, v nižších polohách bukové, dubové a dubovo-hrabové. V severne orientovaných, hlbokých dolinách prevládajú ihličnaté, jedľovo-smrekové lesy. Na južných expozíciách sa vyskytujú zmiešané jedľovo-bukové lesy alebo čisté bučiny. V údolných nivách riek a potokov sú mozaikovite rozšírené podhorské a horské lužné lesy, najmä rôzne typy jelšín.

Hrebene Volovských vrchov po západe slnka pri pohľade z Kojšovskej holi smerom na západ na masív Kloptane. Foto: M. Dravecký

Vo Volovských vrchoch je zastúpená oblasť západokarpatskej flóry, okrajové časti v južnej časti územia sú ovplyvňované aj oblasťou panónskej flóry. Hlavná klimatická čiara oddeľujúca prirodzene rozšírené ihličnaté lesy na severe od listnatých lesov na juhu prechádza v smere západ – východ aj hlavným hrebeňom Volovských vrchov. Vegetácia krasových oblastí – Galmus, Čierna hora je vďaka vápencovému podkladu odlišná od okolitej krajiny. Nájdeme tu množstvo vzácných druhov rastlín, z ktorých vynikajú európsky významné druhy črievičník papučkový, poniklec slovenský a poniklec prostredný, zvonec ľaliolistý a kosatec uhorský bezlistý. Volovské vrchy sú významné aj z pohľadu výskytu živočíchov. Z ulitníkov je významný preglaciálny relikv *Helicigona rossmäsleri*, zo západokarpatských endemitov sa vyskytuje vo vlhkých lesoch ulitník *Bielzia caerulea*. Z chrobákov sa vyskytujú v pohorí dva západokarpatské endemity *Duvalius microphthalmus* a *Nebria gyllenhalii*. Preglaciálnym druhom je motýľ jasoň červenooký. Pre staré dubiny je charakteristický náš najväčší fúzač – fúzač obrovský, v bukových lesoch sa vyskytuje fúzač alpský. Obávaným škodcom smrekových monokultúr je lykožrút smrekový. Z obojživelníkov sú najrozšírenejšie ropucha bradavičnatá, rosnička zelená, skokan hnedý a skokan štíhly, salamandra škvrnitá. Z plazov sa vyskytuje v oblasti slepých krehký, jašterica obyčajná a živorodá, vretenica obyčajná, zriedkavá je užovka stromová. Z cicavcov sú zastúpené hmyzožravce – piskorovité, krt obyčajný, jež bledý, viaceré druhy netopierov, plch hôrny, plšik lieskový, plch sivý; z drobných lesných hlodavcov sú najbežnejšie hrdziak lesný, ryšavka žltohrdlá. Z veľkých mäsožravcov sa vyskytuje medveď, vlk aj rys. Z ďalších mäsožravcov sa vyskytuje liška obyčajná, mačka divá, jazvec lesný, kuna lesná a skalná. Z kopytníkov sa vyskytujú v oblasti jeleň lesný, srnec lesný, sviňa divá. Vo Volovských vrchoch bolo zistených 206 druhov vtákov. Celé územie Volovských vrchov a príslušného celku Čierna hora je zahrnuté v Chránenom vtáčom území (CHVÚ) Volovské vrchy, ktoré bolo vyhlásené za účelom ochrany zabezpečenia priaznivého stavu biotopov druhov vtákov európskeho významu. Okrem viacerých iných vzácných druhov vtákov je územie Volovských vrchov bohaté aj na horské druhy sov, ktoré sú viazané na lesné biotopy.

Pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*)

Kritériový druh pre CHVÚ Volovské vrchy, predpokladaný počet párov 130 – 180, trend mierny úbytok. Menšia sova s veľkou hlavou. Samec dosahuje 21 – 25 cm, 90 – 115 g; samica 25 – 28 cm, 120 – 195 g. Má výrazný, kontrastný belavý závoj, ohraničený čiernohnedým orámovaním, bielym obočím, oči sú žlté. Temeno hlavy je hnedé s mnohými jemnými škvrnkami, chrbtová strana a krídla sú hnedé s bielymi škvrnkami, chvost je hnedý s tromi tenkými bielymi priečnymi pásikmi. Brušná strana je biela s hnedými rozpitými škvrnkami. Nohy má výrazne operené. Mláďatá sú zafarbené tmavohnedo, na tvári majú svetlú kresbu v tvare X. Pôtik je typická nočná sova, často však prejavuje aktivitu aj za šera a cez deň len veľmi vzácnne. Let je pomerne priamy, séria rýchlych zamávaní krídel sa strieda s krátkym rovným plachtením. Samec sa ozýva charakteristickým volaním „pupupu“, je to séria vysokých, tenkých trilkov postupne naberajúcich na sile. Sekvencie tokajúceho samca sa ozývajú takmer bez prestávky vo vrchole toku aj 20 minút, ale môže sa takto ozývať aj 2 – 3 hodiny. Pôtik je stály druh, ktorý sa v okolí hniezdísk nepravidelne potuluje – najmä dospelé samice a mladé vtáky v strednej Európe, pričom dospelí samci sú väčšinou stáli. Najmä severské populácie môžu čiastočne migrovať, pričom migrujú samice a mladé vtáky, samce bývajú aj tu stále. V Európe hniezdi v horských borovicových, smrekových lesoch, v starých lesných porastoch s výskytom buka a v ihličnatých lesoch so starými stromami, na severe aj v porastoch briez. V niektorých slovenských pohoriach preferuje staré porasty v blízkosti hrebeňov. Vo väčšine svojho areálu na Slovensku osídľuje staré fragmentované porasty v záveroch dolín, susediace s otvorenými plochami – lúky, rúbaniská a pod.

Jeho potravu tvoria drobné cicavce, v menšej miere aj vtáky a hmyz; najmä piskory, hrdziaky lesné a hraboše, z vtákov napr. pinka obyčajná. Hniezdne obdobie trvá od marca do júla. Je to monogamický, ale niekedy aj polygynický a polyandrický druh, najmä v čase vyššej dostupnosti potravy pri cykloch hrabošov. Vytvorenie páru trvá 1 rok na jednu hniezdu sezónu. V nasledujúci rok môže mať už samec vytvorený nový pár s inou samicou. Hniezdi v Európe najmä v dutinách po tesárovi čiernom (*Dryocopus martius*), v hniezdných búdkach aj v prirodzených dutinách a v starých porastoch. V dôsledku odstraňovania starých stromov a pahýľov v niektorých častiach areálu závisia celé populácie v súčasnosti najmä na hniezdných búdkach (vo Fennoskandii je to viac ako 90%).

V rámci pohoria Volovských vrchov má pôtik kapcavý podobnú väzbu na ihličnaté a zmiešané lesy ako kiviček vrabčí a dosahuje v pohorí aj podobnú početnosť a podobné rozšírenie, aj keď väzba na hrebene pohoria je u pôtika asi ešte výraznejšia ako u kivička. Prvé hniezdo bolo nájdené v dutine tesára čierneho pri Prakovciach. Taktiež ako hniezdič až donedávna nezostupoval tak nízko ako kiviček, ale aj toto sa asi od r. 2010 zrejme mení a v súčasnosti je zisťovaný celoročný výskyt aj vo výškach okolo 400 m n. m. Okrem dutín tesára obsadzuje aj búdky, ale skúsenosti s obsadzovaním búdok vo Volovských vrchoch a Čiernej hore naznačujú, že pôtiky obsadzujú len niektoré inštalované búdky a po niekoľkých rokoch hniezdenia už nebývajú z neznámych dôvodov búdky ďalej obsadzované. Nie všetky búdky boli však dôsledne kontrolované, preto tieto skúsenosti sa vzťahujú len na skupinu pravidelne kontrolovaných búdok v okolí Štôsu. Taktiež bola zistená aj predácia vajec z búdky, pravdepodobne kunou, na vrchu Bystrá nad Margecanami.

Pôtik sedí počas dňa prevažne v korunách veľkých ihličnanov. Loví hlavne za tmy. Foto: S. Harvančík

Hniezdny a lovný biotop pôtika v sedle Kloptaň – Hutná hoľa. Foto: A. Kürthy

Pôtik odchytený do ornitologickej siete na lokalite Zlatý stôl – Pod Bukovinami v nadmorskej výške 1190 m 24.9.2021. Foto: A. Kürthy

Biotop pôtika kapcavého vo Volovských vrchoch v Masíve Kloptane a Hutnej hole. Vrcholové zachovalé jedľovo-bukové lesy s prímiesou smreka. Foto: M. Dravecký

Kuvičok vrbčí (*Glaucidium passerinum*)

Kritériový druh pre CHVÚ Volovské vrchy, predpokladaný počet párov 130 – 155, trend stabilný, po r. 2005 lokálne mierny pokles. Naša najmenšia sova. Veľkosť 16 – 17 cm, rozpätie krídel 34 – 36 cm, hmotnosť: samec 50 – 65 g, samica 67 – 77 g. Je to drobná sova s malou hlavou, let je skackavý a prudký. Chrbtová strana a krídla sú tmavohnedé, s jemnými bielymi škvrkami. Brušná strana je biela s jemnými pozdĺžnymi pásikmi. Chvost je krátky, hnedý s bielymi priečnymi pásikmi. Samec sa ozýva flautovitým „tjú“, sekvencie môžu trvať aj niekoľko minút. Na napodobenie svojho hlasu prilieťa k človeku. Samica sa ozýva jemným, tenučkým „síííí“. Najmä na jeseň sa kuvičky ozývajú tzv. jesenným hlasom, ktorý je sekvenciou prudko stúpajúcich tónov. Obýva otvorený ihličnatý a zmiešaný les, v strednej Európe žije v horských lesoch. Na Slovensku obýva nadmorské výšky od cca. 400 m až po hornú hranicu lesa, miestami až do 1600 m n. m. Zdržuje sa väčšinou v hustých korunách vysokých stromov, kde v poraste dominujú smrek, buk a iné listnaté dreviny. V porastoch niektorých slovenských pohorí preferuje najvyššie zastúpenie ihličín spomedzi všetkých lesných sov. Potrebuje prístup k čistinám, lúkam, otvoreným plochám v porastoch. Cez deň sedáva v hustých korunách stromov. Na lov vyletuje za súmraku a aktívny je aj za ranného šera. V čase hniezdenia býva aktívny aj cez deň. Potravu kuvička tvoria drobné cicavce, najmä hrabošovité (cicavce tvoria približne 60% potravy) a malé vtáky (tie tvoria zvyšnú časť) od veľkosti orieška až do veľkosti drozda. V strednej Európe je pomerne stály v priebehu roka, obvykle neopúšťa svoje teritórium. Hniezdne obdobie prebieha v apríli – júli. Hniezdi v stromových dutinách vytesaných d'atľom, vzácné aj v prirodzených. Na Slovensku bolo zistené hniezdenie v dutinách po d'atľovi veľkom a dubníkovi trojprstom, hniezdenie v prirodzenej dutine bolo oproti tomu zriedkavé.

Kuvičok vrbčí je rozšírený v CHVÚ Volovské vrchy od 400 m n. m. až po 1250 m n. m. Vyskytuje sa takmer súvisle v starších ihličnatých a zmiešaných lesoch s výskytom smreka a jedle, aj v starších jedľovo-bukových porastoch, v nižších nadmorských výškach vzácné aj v porastoch s výskytom duba a jedle. Dôležitým faktorom pre hniezdny biotop je dostatok dutín po d'atľoch, aj pahýľov s dutinami v starých lesoch (nad 80 r.). V porastoch obvykle vyžaduje prítomnosť aspoň 30% zastúpenia ihličnatých drevín. Dôležitým faktorom je rôznorodosť porastu. Popri starých porastoch vyžaduje druh často aj prítomnosť mladín vo veku do 30 rokov, najčastejšie ihličnatých. Pre potravný biotop sú dôležité otvorené plochy v poraste - lesné lúky a menšie rúbane. V hniezdnom teritóriu má význam aj prítomnosť stojatej a tečúcej vody. V rámci CHVÚ obýva druh východnú, centrálnu, severovýchodnú, severnú a západnú časť územia, predovšetkým na vyšších hrebeňoch a v hornej časti svahov. Najmenej je rozšírený v južnej časti územia, kde miestami aj chýba v čistých listnatých porastoch, alebo sa tu vyskytuje len ostrovčekovito, v miestach výskytu ihličín. Prvé hniezda boli nájdené v pohorí až koncom osemdesiatych rokov 20. storočia, kedy sa zistilo, že druh je v tomto pohorí v ihličnatých a zmiešaných porastoch pomerne rozšírený a nechýba takmer v žiadnej doline pohoria.

Pretože sa hniezdne dutiny dohľadávajú pomerne ťažko a aj napriek tomu, že ide o pomerne bežný druh sovy v oblasti, doteraz bolo v rokoch 1989-2021 zaznamenaných vo Volovských vrchoch a Čiernej hore len 11 hniezdných dutín. Niektoré z nich boli používané aj opakovane. Celkovo bolo sledovaných 21 hniezdení.

Kuvičok vrbčí na typickom vyhliadkovom stanovišti – špici mladého smreku. Foto: K. Šotnár

Hniezdna dutina kuvička v smreku na lokalite Ždiar v severnom svahu Kojšovskej hole. Foto: A. Kürthy

Starý prevažne jedľový porast nad 80 rokov s dostatočnou ponukou dutín po d'atľoch, vhodný hniezdny biotop pre kuvička. Foto: M. Dravecký

Biotop kuvička vrbčieho vo Volovských vrchoch v Malom sedle pod Zlatým stolom nad obcou Stará voda. V hniezdnom biotope sa nachádzajú staré porasty nad 80 rokov, smrekové mladiny, otvorený priestor pre lov a prítomnosť potoka. Foto: M. Dravecký

Sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)

Kritériový druh pre CHVÚ Volovské vrchy, predpokladaný počet párov 130 – 190, trend stabilný. Veľká sova, ktorá je veľkosťou medzi sovou obyčajnou a výrom, je výrazne sivobiela. Veľkosť tela 50-62 cm, rozpätie krídel 124 – 134 cm; samec 500 – 950 g, samica 570 – 1300 g. Chvost má oveľa dlhší ako má sova obyčajná. Kvôli krotkosti ju možno v prírode príležitostne dobre pozorovať, ostane sedieť na mieste aj pri priblížení sa človeka na niekoľko metrov, prípadne preletí len trocha ďalej do lesa. Pri ochrane svojich mláďat, predovšetkým v jarnom období však môže človeka aj napadnúť a zraniť. Samec sa ozýva hlbokým, silným húkaním, ktoré znie ako „húúúú húhu hu-hú“. Teritoriálny hlas samice je rozoznateľne hlbší a drsnejší. Okrem toho sa ozývajú obidve pohlavia rozličnými škrekmami. Aktívna je za súmraku a cez noc, v čase hniezdenia aj cez deň. V rámci Slovenska je sova dlhochvostá rozšírená predovšetkým vo východnej časti, kde je miestami najpočetnejšou, charakteristickou lesnou sovou – napr. v Slanských vrchoch, Vihorlate, Bukovských vrchoch, Laboreckej a Ondavskej vrchovine, početná je aj vo Volovských vrchoch. Postupne sa šíri aj na stredné Slovensko a miestami prenikla už aj na západné Slovensko (napr. Strážovské vrchy). V západnej časti areálu početnosťou výrazne zaostáva za východoslovenskými pohoriami. Pravidelne hniezdi v listnatých a zmiešaných lesoch, no v smrečínach a v čistých ihličkách je zriedkavejšia. Je to stály vták, prevažná väčšina samcov aj samíc sa zdržuje celoročne v okolí hniezdiska a tiež neďaleko od miesta kde sa vyliarli. Živí sa drobnými hrabošovitými a myšovitými hlodavcami, vtáky tvoria 9% jej potravy, vzácné loví aj obojživelníky a hmyz. V zime loví hlodavce aj pod snehom podľa sluchu až do hĺbky 20 – 30 cm snehovej pokrývky. Hniezdi vo februári až júli. Je to monogamický druh, párové väzby trvajú obyčajne po celý život, miera „rozvodovosti“ dosahuje menej ako 3%. Na Slovensku pomerne často obsadzuje búbky, je známe hniezdenie v starých hniezdach dravcov, v pahýloch, vzácné stromových dutinách. Inkubácia trvá 28 – 34 dní, inkubuje samica, ktorú kŕmi samec; rozdiel medzi staršími a mladšími mláďatami spôsobený odlišnou dĺžkou inkubácie je zreteľný. Mláďatá opúšťajú hniezdo po asi 35 – 40 dňoch, lietat' vedú vo veku 45 dní, s rodičmi ostávajú po dobu 2 – 3 mesiacov. Prvé hniezdenie nastáva vo veku 3 – 4 rokov.

V CHVÚ Volovské vrchy obýva sova dlhochvostá listnaté, ihličnaté a zmiešané lesy od 400 m n. m. až po 1200 m n. m. Druh je rozšírený súvisle na väčšine územia v starších lesoch s výskytom duba a buka nad 60 rokov a tiež v starších jedľovo-bukových porastoch. Rozšírenie sovy dlhochvostej v území CHVÚ nie je rovnomerné. Najsúvislejšie a najvyššie denzity dosahuje v starých listnatých lesoch s prevahou bukov, v nižších polohách aj dubov. Nachádzajú sa predovšetkým na svahoch v podcelkoch Kojšovská hoľa a Pipitka, ďalej vo východnej a SV časti CHVÚ v orografickom celku Čierna hora aj v severnej časti CHVÚ v Galmuskom krasi. Denzity sú o niečo nižšie v jedľovo-bukových porastoch a najnižšie sú v porastoch smreka v západnej časti územia. Zo 17 hniezd nájdených v rokoch 1967 – 2014 vo Volovských vrchoch sa nachádzalo 14 v dravčích hniezdach, 2 v polodutinách v pahýloch a 1 vo veľkej stromovej dutine buka. Väčší počet párov vo východnej časti pohoria obsadzuje búbky. Výrazné odlesnenie, ku ktorému dochádza v dôsledku lykožrútových kalamít po roku 2000 v centrálnej a západnej časti Volovských vrchov, zhoršuje aj stav hniezdného biotopu sovy dlhochvostej v prípade, ak sa dotýka starších porastov.

Sova dlhochvostá často využíva k hniezdeniu veľké polodutiny vo vrcholoch zlomených pahýlov. Foto: S. Harvančík

V južných teplejších svahoch Volovských vrchov sa k bukom pripájajú už aj duby. Foto: M. Dravecký

Pahýle, zlomy a stojaté mŕtve drevo je nevyhnutné pre dostatočnú ponuku hniezdných možností pre sovy dlhochvosté. Foto: M. Dravecký

Bukové porasty na južných svahoch Volovských vrchov pod Pipitkou. Hniezdný biotop sovy dlhochvostej. Z vrcholových partií Osadníka a Pipitky schádzajú do nižších polôh pásy ihličín jedle a smreka. Mladiny a riedky les umožňujú sovám dlhochvostým pohodlný lov. Foto: M. Dravecký

Sova obyčajná (*Strix aluco*)

Predpokladaný počet párov pre Volovské vrchy 130 – 190, trend stabilný. Veľkosť tela 37 – 39 cm, rozpätie 94 – 104 cm, samec priemerne 440 g, samica priemerne 553 g. Stredne veľká zavalitá sova, pripomína sovu dlhochvostú. Je o niečo menšia, má výrazne kratší chvost a v porovnaní s veľkosťou závoja má aj podstatne väčšie oči ako sova dlhochvostá. Základné zafarbenie je značne variabilné od sivej cez sivohnedú, hrdzavočervenú až tmavohnedú. Samec sa ozýva tiahlym, pomerne tenkým rozochveným húkaním, ktoré znie ako „húúúúu-hu-huhuhuhúúúúú“. Obýva otvorené aj polootvorené lesy, niekedy aj otvorenú krajinu so stromami, staré parky, väčšie záhrady, niekedy aj dediny a mestá. Na Slovensku sú hlavným biotopom listnaté lesy – bučiny, dubiny aj zmiešané lesy s výskytom buka, jedle a smreka. V čistých ihličinách je zriedkavejšia.

Hniezdne obdobie trvá od februára do júla. Je monogamická a párové väzby trvajú po celý život, príležitostne sa vyskytuje aj bigamia. Hniezdi v stromových dutinách, niekedy zahniezdi aj na zemi, medzi nábehmi koreňov stromov. Typické hniezdiská na Slovensku predstavujú stromové dutiny a polodutiny, hniezdi aj v budovách, lesných stavbách a vo väčších vtáčích búdkach. Znáša 2 – 9 vajec, najčastejšie 3 – 5, znáša v intervalech 2 – 4 dní. Inkubuje samica, ktorá zahrieva aj mláďatá do 15. dňa, samec ju kŕmi. Inkubácia trvá 28 – 30 dní. Veľkosť mláďat je odstupňovaná od najväčšieho – najstaršieho po najmenšie – najmladšie. Mláďatá sa vyvíjajú v hniezde 32 – 37 dní, ale opúšťajú hniezdo skôr ako sa naučia lietať. Samostatnosť dosahujú 3 mesiace po opustení hniezda. Pohlavná zrelosť nastáva v 1 – 2 rokoch života. Najstarší okružkovaný jedinec sa dožil 18 rokov a 10 mesiacov.

Potrava sovy obyčajnej je veľmi rôznorodá. Tvoria ju drobné cicavce, od drobných hlodavcov cez piskory až do veľkosti veverice a mladých zajacov, malé vtáky až do veľkosti holuba; obojživelníky, plazy, dážďovky, slimáky, chrobáky aj iný hmyz, príležitostne aj ryby. Je prevažne nočná sova, loví v noci, od súmraku po ranné šero, zriedkavo je aktívna aj cez deň.

Vo Volovských vrchoch sa vyskytuje od úpätia pohoria až po najvyššie zalesnené hrebene, aj keď vo vyšších polohách je zriedkavejšia a viaže sa na staršie lesy, najmä listnaté a zmiešané, s výskytom dutinových stromov. Uprednostňuje južne orientované svahy pred severnými. Hniezdi v stromových dutinách, polodutinách aj búdkach. Bolo nájdené aj hniezdo v dutine starého buka, pričom vajcia ležali na zemi priamo na úrovni okolitého lesa. Hniezdenie bolo neúspešné, znáška bola zničená. Vo východnej časti Volovských vrchov boli v rokoch 1989 – 1992 skúmané v dvoch modelových oblastiach vzájomné vzťahy sovy obyčajnej, sovy dlhochvostej a kivička. Na oboch modelových plochách bol najpočetnejším druhom kivičok vrabčič, sova obyčajná nasledovala až na druhom, prípadne na treťom mieste po sove dlhochvostej. Boli sledované vzájomne sa prekrývajúce teritória kivičkov, sov obyčajných a sov dlhochvostých ako aj vzájomné interakcie medzi týmito tromi druhmi. Štúdia preukázala, že rozloženie teritórií týchto sov nebolo celkom rovnomerné, v niektorých oblastiach teritóriá vytvárali zhluky. Sovy obyčajné predstavovali pre kivičky istú hrozbu, kivičky sa im snažili vyhýbať, čo potvrdzovali aj niektoré etologické pozorovania.

Bukové a dubové porasty na južných svahoch Volovských vrchov pod Pipitkou na rozhraní so Slovenským krasom s enklávami ihličín jedle a smreka. Hniezdny biotop sovy obyčajnej v okolí vysielateľa Gobič. Foto: M. Dravecký

Sova využíva k hniezdeniu prirodzené dutiny v práchnivejších kmeňoch. Obsadí aj polodutiny vo vrcholoch zlomených stromov. Obýva rôzne typy lesov a častá je aj v nižších polohách v teplomilnejších dúbavách. Foto: K. Šotnár

Hniezdny biotop sovy obyčajnej v dubovom lese s prímiesou buka. Hrubé kmene dubov majú často prirodzené dutiny vhodné na hniezdenie. Foto: M. Dravecký

Sova obyčajná odchytená do ornitologickej siete na lokalite Zlatý stôl – Pod Bukovinami v nadmorskej výške 1190 m 24.9.2021. Jedinec bol hrdzavej formy sfarbenia. Foto: A. Kürthy

Myšiarka ušatá (*Asio otus*)

Samec 35 – 38 cm, 220 – 305 g; samica 37 – 40 cm, 260 – 435 g; rozpätie 90 – 100 cm. Stredne veľká sova s veľkou, okrúhrou hlavou a výraznými uškami z pier po bokoch temena. Okrúhly vejár je béžový, s bielou kresbou na vnútornej strane očí a okolo zobáka, oči sú oranžové. Zafarbenie je krycie, chrbtová strana je zmesou čiernej, hnedej, sivej, béžovej a bielej, krídla sú dlhé, zaoblené, spodná strana je belavosivá a na bokoch béžová. Celé telo aj plecia sú pokryté jemným, stromčekovito rozvetveným vzorkovaním. V čase hniezdenia sa ozýva samec slabým jednoslabičným húkaním „hu“, opakovaných v intervalech 2 – 4 sekúnd. Myšiarka ušatá je štíhlejšia od sovy obyčajnej, od ktorej ju odlišujú najmä „ušká“ na hlave, dlhšie krídla a chvost, ako aj oranžové oči a kresba na závoji. Tvar tela aj hlavy si dokáže myšiarka ušatá výrazne zmeniť; napr. pri priblížení sa človeka silne pritlačí perie k telu a pôsobí štíhlejším dojmom. Cez deň sedáva v korunách stromov, nezvykne odpočívať na zemi. V zime je pre myšiarky ušaté typické zotrvávanie v rôzne veľkých skupinách, ktoré cez deň odpočívajú najmä v korunách ihličnatých stromov, často aj v dedinách a mestách. Obýva najmä otvorenú krajinu s trávnatými porastmi či krovinami, zasahuje aj do otvorených lesov, aj keď to nie je typický lesný druh. Od nížin zasahuje areál aj na Slovensku až do značných nadmorských výšok, ale v horách je jej výskyt skôr zriedkavý, typickejší je v nížinatých oblastiach. Nevyhýba sa ani poľnohospodárskej krajine a okoliu mokradí. Tradičné zimoviská sa nachádzajú v podobnom prostredí ako hniezdiská, avšak výskyt v skupinách je charakteristický iba pre zimné obdobie. Hniezdi od februára do júla. Na Slovensku bolo v poslednej dobe zisťované vzácné aj atypické hniezdenie v zimnom období, najmä za miernejších zím. Priebeh hniezdenia býva výrazne ovplyvnený dostupnosťou koristi, v rokoch s výraznou gradáciou hlodavcov znášajú vyšší počet vajec. Hniezdi v opustených hniezdach krkavcovitých vtákov, u nás najmä strák, havranov, vrán, prípadne obsadzuje aj polobúdky alebo inštalované hniezdne podložky. Pre jarný tok je charakteristický okrem húkania samca aj jeho cikcakovitý svadobný let v okolí hniezda, s hlbokými zábermi krídel, kĺzavým letom a tleskaním krídel nad hlavou. Inkubácia trvá 26 – 28 dní, inkubuje samica vytrvale, len s krátkymi prestávkami v noci. Na hniezde ju kŕmi samec. Mláďatá opúšťajú hniezdo vo veku 21 dní, kedy ešte nevedia lietať a rozliezajú sa po okolitých konároch. Po opustení hniezda rodičia dokrmujú mláďatá ešte asi 6 týždňov, samce častejšie a dlhšie ako samice. Potravu tvoria drobné cicavce, vtáky sú významnejšie zastúpené len v niektorých lokalitách. V mnohých oblastiach dominujú hraboše. Loví aktívnym letom, na korisť sa spúšťa často zo vzduchu, zriedkavejšie loví z odsedávacích miest. Loví v otvorenom teréne alebo aj pod korunami stromov.

Vo Volovských vrchoch obývajú myšiarky ušaté predovšetkým okraje pohoria, kde hniezdia v zanechaných hniezdach strák a vrán. Hlbšie do vrchov preniká len v rokoch s premožnením drobných lesných hlodavcov, k čomu došlo napr. v roku 2010 a 2014 na hrebeni v sedle Volovec a predpokladá sa, že tieto výskyty súvisia s výrazným odlesnením hrebeňových partí pohoria v niektorých oblastiach po r. 2000. Podobný stav, ale ešte vyššie počty tokajúcich samcov aj párov, bol zistený v apríli 2021 v hrebeňových častiach Kojšovskej hole, Volovca a Kloptane ako aj ich niektorých bočných hrebeňoch, kedy aj početnosť lesných hlodavcov, najmä hrdziakov bola mimoriadne vysoká.

Ihličnaté lesy a holiny južných svahov Kojšovskej hole vo Volovských vrchoch. Foto: A. Kürthy

Myšiarka ušatá pravidelne hniezdi v hniezdach krkavcovitých vtákov hlavne v hniezdach strák. Foto: S. Harvančík

Myšiarka ušatá odchytená do ornitologickej siete na lokalite Zlatý stôl – Pod Bukovinami (križovatka ciest) v nadmorskej výške 1120 m 25.9.2021. Pozorované boli 2 ex. na lokalite Gologota južne pod Kojšovskou holou vo výške 1080 m n. m. 12.4.2021 a 1 ex. bol odchytený na lokalite Gobič južne pod Osadníkom vo výške 860 m n. m. 18.9.2021. Foto: A. Kürthy

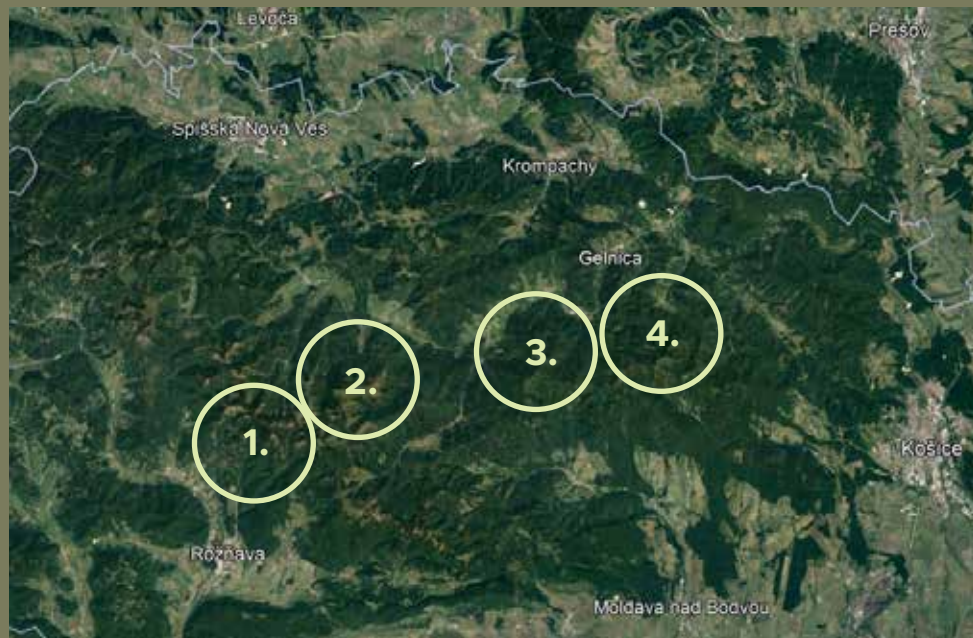
Pri gradácii drobných zemných cicavcov vystupujú myšiarky ušaté za nimi aj vysoko do pohorí. Hrdziak lesný (*Myodes glareolus*). Foto: K. Šotnár

Zdroj:

- Danko Š 1988: Doterajšie poznatky o kvičkoví vrbčom (*Glaucidium passerinum*) vo Východoslovenskom kraji. Haja 3-4 (1986-1987): 61-63.
Danko Š, Darolová A, Krištín A (eds.) 2002: Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava. 686.
Pačenovský S, Danko Š a kol. 2014: Vtáctvo Volovských vrchov a ich predhorí. SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava. 180.
Pačenovský S & Šotnár K 2010: Notes on the reproduction, breeding biology and ethology of the Eurasian pygmy owl (*Glaucidium passerinum*) in Slovakia. Slovak Raptor Journal 2010, 4: 49-81.
Šotnár K, Obuch J, Pačenovský S & Jarčuška B 2020: Spatial distribution of four sympatric owl species in Carpathian montane forests. Raptor Journal 2020, 14: 1-13. DOI: 10.2478/srj-2020-0002

Monitoring horských druhov sov v CHVÚ Volovské vrchy v roku 2021

Monitoring sov vo Volovských vrchoch v roku 2021 sa realizoval v rámci projektu Fondu na podporu umenia (FPU) č. 21-521-01550 Monitoring horských druhov sov vo Volovských vrchoch – od terénneho výskumu k muzeálnej výstave, so zameraním hlavne na 3 horské druhy sov pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*), kuvičok vrabčí (*Galucidium passerinum*) a sova dlhochvostá (*Strix uralensis*). Do výsledkov boli zaradené aj druhy sova obyčajná (*Strix aluco*) a myšiarka ušatá (*Asio otus*). Monitoring realizovali: RNDr. Miroslav Dravecký - autor projektu pracovník prírodovedného oddoru Východoslovenského múzea v Košiciach (VSM), MVDr. Samuel Pačenovský a MVDr. Alexander Kürthy – externí špecialisti na monitoring sov, pracovníci ŠOP SR Správy Chránenej krajiny oblasti Dunajské luhy. Výskum bol realizovaný v spolupráci so Správou NP Slovenský kras. Presun v teréne bol realizovaný motorovým vozidlom Dacia Duster. Pre pohyb v teréne Volovských vrchov vozidlom má VSM udelenú výnimku MŽP č. 2610/2017-6.3 zo dňa 21.3.2017. Pre pohyb na lesných cestách v skúmanom území sme mali udelený súhlas užívateľa pozemku – Štátnych lesov SR – LS Stará voda, Jasov, Obecných lesov – Mníšek nad Hnilcom. Monitoring sa realizoval v jarných termínoch 12 – 17.4.2021, 24.4. – 1.5.2021 a v jesennom termíne 11 – 25.9.2021. Do brožúry sú zahrnuté výsledky len z jarného monitoringu. Celkové výsledky monitoringu budú publikované v osobitnom článku.

Pre monitoring sov v CHVÚ Volovské vrchy boli vybrané 4 základné lokality 1) Volovec 2) Zlatý stôl, 3) Kloptaň 4) Kojšovská hoľa, situované medzi mestami Košice, Rožňava, Spišská Nová Ves a Krompachy.

Popis lokalít

Základné lokality výskumu (O1 – O4) sa nachádzajú v horskom prostredí Volovských vrchov v nadmorskej výške nad 1000 m – Volovec 1284 m, Zlatý stôl 1322 m, Kloptaň 1153 m a Kojšovská hoľa 1246 m.

- 1) Na lokalite O1 Volovec (Kód označenia – O1VO) sa realizoval monitoring na osi vrcholov Skalisko, Ramzová (vrcholové línie), sedlo Úhorná, Pipitka, Osadník (južné svahy).
- 2) Na lokalite O2 Zlatý stôl (Kód označenia – O2ZL) sa realizoval monitoring na vrchoch Zlatý stôl a jeho západný svah, Veľké sedlo, Jamina, Pod Bukovinami a na severných, východných a západných svahoch Malé sedlo, Genier a Poľana.
- 3) Na lokalite O3 Kloptaň (Kód označenia – O3KL) sa realizoval monitoring na vrchoch Kloptaň, Hutná hoľa, Zbojnícka skala a v severných a západných svahoch Kloptane, Hutnej hole, Zbojníckej skaly a hrebeňa Ryzny.
- 4) Na lokalite O4 Kojšovská hoľa (Kód označenia – O4KO) sa realizoval monitoring v severných, východných a západných svahoch Kojšovskej hole, Ždiaru, Pálenie, Spálenie s prechodom do Perlovej doliny a na bočných hrebeňoch Hrubá jedľa, Cenderling, Cigár.

Volovec – Skalisko – vrcholové smrečiny s prímiesou kosodreviny 1293 m n. m. Foto: A. Kürthy

1.

Zlatý stôl (SZ svah) – jedľovo-smrekové porasty s vrcholovými holinami 1322 m n. m. Foto: A. Kürthy

2.

3.

Kloptaň – jedľovo-bukové lesy Hutnej hole s prímiesou smrečín na Kloptani 1153 m n. m. Foto: M. Dravecký

4.

Kojšovská hoľa – vrcholové smrečiny a horské lúky na Páleníci 1100 m n. m. Foto: M. Dravecký

Metodika výskumu

Monitoring horských druhov sov vo Volovských vrchoch sa realizoval kombináciou metód mapovania hniezdných teritórií (okrskov) (Janda & Řepa 1986) s usmernením pre mapovanie výberových druhov vtákov v CHVÚ na Slovensku (Trnka & Kostra 2010, SOS/Birdlife Slovensko 2013) – Mapovanie potenciálnych hniezdísk (hniezd, hniezdných teritórií) nových párov. Výstupom je stanovenie početnosti populácie druhu na skúmanom území na základe zisteného počtu hniezdných teritórií (HT) vyjadrenej na jednotku plochy. Metóda bola vykonávaná v dvoch variantoch:

1) Zaznamenávanie teritoriálnych hlasov sov odposluchom v reálnom čase (načúvacia metóda).

Metódu vykonával jeden mapovateľ (S. Pačenovský) na vybraných lokalitách 1) Volovec, 2) Zlatý stôl, 3) Kloptaň a 4) Kojšovská hoľa. Mapovanie bolo realizované na 9 základných líniách, pozostávajúcich z 22 podrobnejších línií, v závislosti na čase realizácie mapovania. Monitoring prebiehal v skorých večerných hodinách tesne pred a po západe slnka, prípadne aj dlhšie v závislosti na lokalite, prichodnosti terénu a svetelných podmienkach v širšom intervale (17:00 – 23:30). V niektorých prípadoch bola vedená sčítacia línia aj v noci (20:40 – 23:30) a na každej lokalite aj v skorých ranných hodinách v čase brieždenia v širšom intervale (4:00 – 7:30) v závislosti od svetelných podmienok. V niekoľko málo prípadoch nasledovalo ranné sčítanie (hmliaté počasie) aj dlhšie do ranných hodín. Mapovanie prebiehalo aj na 10 sčítacích bodoch z jedného miesta počas nočných hodín (20:00 – 4:00). Príchod na lokalitu a na začiatok mapovacej línie v dostatočnom časovom predstihu bol zabezpečený terénnym automobilom. Pri mapovaní bola použitá imitácia hlasu mapovaného druhu – kvička vrabčieho, pri večerných a ranných sčítaniach, v záujme provokácie teritoriálneho správania sa druhu a zaznamenania jeho prítomnosti na skúmanej ploche. Počas jarného monitoringu v dňoch 12. – 17.4.2021, 24.4. – 1.5.2021 boli zmapované druhy sov na sumárnej dĺžke línií 36,7 km s peším prejdením 42,9 km z dôvodu, že v troch prípadoch boli podrobnejšie línie prejdené obojsmerne a v ostatných prípadoch jednosmerne. Priemerná dĺžka podrobnejších línií bola 1,7 km (n=22; min. 0,3 km, max. 4,2 km). Línie boli situované zväčša vo vrcholových častiach pohoria ako aj vybrané sčítavacie body. Priemerná nadmorská výška línií bola 990 m a vychádzala z priemernej nadmorskej výšky podrobnejších línií z počiatočného bodu 988 m (n=22; min. 705 m, max. 1194 m) a konečného bodu 992 m (n=22; min. 691 m, max. 1293 m). Priemerná nadmorská výška sčítacích bodov bola 969 m (n=10; min. 695 m, max. 1194 m). Celkový čas mapovania bol 87 hodín 35 minút, z toho čas strávený na líniách bol 40 hodín 10 minút a na sčítacích bodoch 47 hodín 25 minút. Plocha skúmaných línií bola 44,3 km² a plocha 10 sčítacích bodov 41,8 km². Na vypočítanie plochy mapovacích línií bola použitá obalová zóna (buffer) vzdialenosť 600 m okolo línie a polomer 1200 m okolo 9 sčítacích bodov s výnimkou jedného bodu 600 m. Celková skúmaná plocha línií a sčítacích bodov po odrátaní prekryvov bola 54,9 km². Na zápis GPS súradníc HT sov boli použité terénne záznamy zistených pozícií samcov. Spracovanie GPS pozícií všetkých zistených HT sov trvalo 100 hodín resp. 12,5 človekodní.

2) Zaznamenávanie teritoriálnych hlasov sov na diktafóny (akustický monitoring).

Akustický monitoring (Savický 2008) vykonávali dvaja mapovatelia (A. Kürthy a M. Dravecký) na vybraných lokalitách 1) Volovec, 2) Zlatý stôl, 3) Kloptaň

a 4) Kojšovská hoľa v kombinácii pešieho rozvešiovania diktafónov alebo za asistencie terénnym automobilom. Mapovanie prebiehalo na 12 diktafónových líniách po troch líniách na každej lokalite. Každá línia pozostávala zo 14 diktafónov (Olympus DM720 10 ks, DM500 2 ks, DM650 1 ks a DM670 1 ks) rozmiestnených od seba v priemernej pozemnej vzdialenosti 528 m (n=156; min. 181 m, max. 3565 m) a priemernej vzdušnej vzdialenosti 428 m (n=156; min. 163 m, max. 1286 m). Priemerná dĺžka pozemných línií bola 6,9 km (n=12; min. 4,5 km, max. 11,8 km). Celková dĺžka všetkých dvanástich pozemných línií bola 82,4 km. Línie boli vybrané vo svahoch pohorí, kopírujúc prístupné lesné cesty alebo chodníky, s pozíciami diktafónov v priemernej nadmorskej výške 905 m (n=168; min. 615 m, max. 1170 m). Zaznamenávanie hlasov na diktafóny bolo štandardne automaticky nastavené od 19:00 hod. večera do 07:00 hod. ráneho času nasledujúceho dňa t. j. 12 hodínový záznam. Celkovo bolo 168 diktafónových pozícií na všetkých 12 líniách a nahrali záznamy v celkovom rozsahu 2016 hodín. Na realizovanie všetkých 12 pozemných línií bolo prejdených dvomi mapovateľmi chôdzou/terénnym automobilom spolu 426,1 km za čas 106 hod. 05 min. Plocha skúmaných 12 diktafónových línií predstavovala 66,6 km². Na vypočítanie plochy mapovacích línií diktafónmi bola použitá obalová zóna (buffer) polomer 500 m okolo každého diktafónu. Po odrátaní prekryvu buffrov línií bola celková plocha 63,3 km². Nahrávky na diktafónoch z jarného monitoringu (2016 hodín) boli analyzované a vyhodnotené za čas 708 hodín resp. 88,5 človekodní. Spektrogramy zvukov boli zobrazené softvérom Audacity 2.2.1 ako stereo nahrávky v odtieňoch sivej od 0 po 8000 Hz, prehliadané priblížením 30 sekúnd nahrávky na jednu šírku obrazovky.

Kombinovaná metóda (načúvacia/odchyty sov) bola realizovaná na lokalite Zlatý stôl 1.5.2021 tromi mapovateľmi na jednej línii v tvare „Y“ začínajúcej v nadmorskej výške 800 m deliacej sa na dva samostatné koncové sčítacie body v nadmorskej výške 920 a 1230 m. Dĺžka línie bola 8,8 km s aktívnym obojstranným prechodom 15 km za čas realizácie 8 hodín. Plocha buffra pri vzdialenosti 500 m od línie bola 8,6 km² a plocha 2 sčítacích bodov s polomerom 1200 m 9,0 km². Po odrátaní prekryvov buffrov bola celková plocha kombinovanej metódy 13,4 km². V jesennom termíne bol na línii realizovaný odchyt sov do ornitologických sietí.

Sumárne počas jarného monitoringu sov vo Volovských vrchoch na všetkých 4 lokalitách, boli zrealizované línie obidvoch metód a kombinovanej metódy v dĺžke 127,9 km línií, na realizáciu ktorých boli prejdené v kombinácii chôdzou/automobilom 484,0 km za čas 154 hodín a 15 min. Celkovo bola zmonitorovaná obidvomi metódami a kombinovanou metódou plocha 111,4 km² pohoria po korelácii prekryvu plôch. Následne bola stanovená, po korelácii prekryvov, aj plocha samostatných 4 základných lokalít 1) Volovec 28,7 km², 2) Zlatý stôl 31,0 km², 3) Kloptaň 17,0 km² a 4) Kojšovská hoľa 34,8 km². Na generovanie potrebných vrstiev, obalových zón a máp bol použitý softvér QGIS.

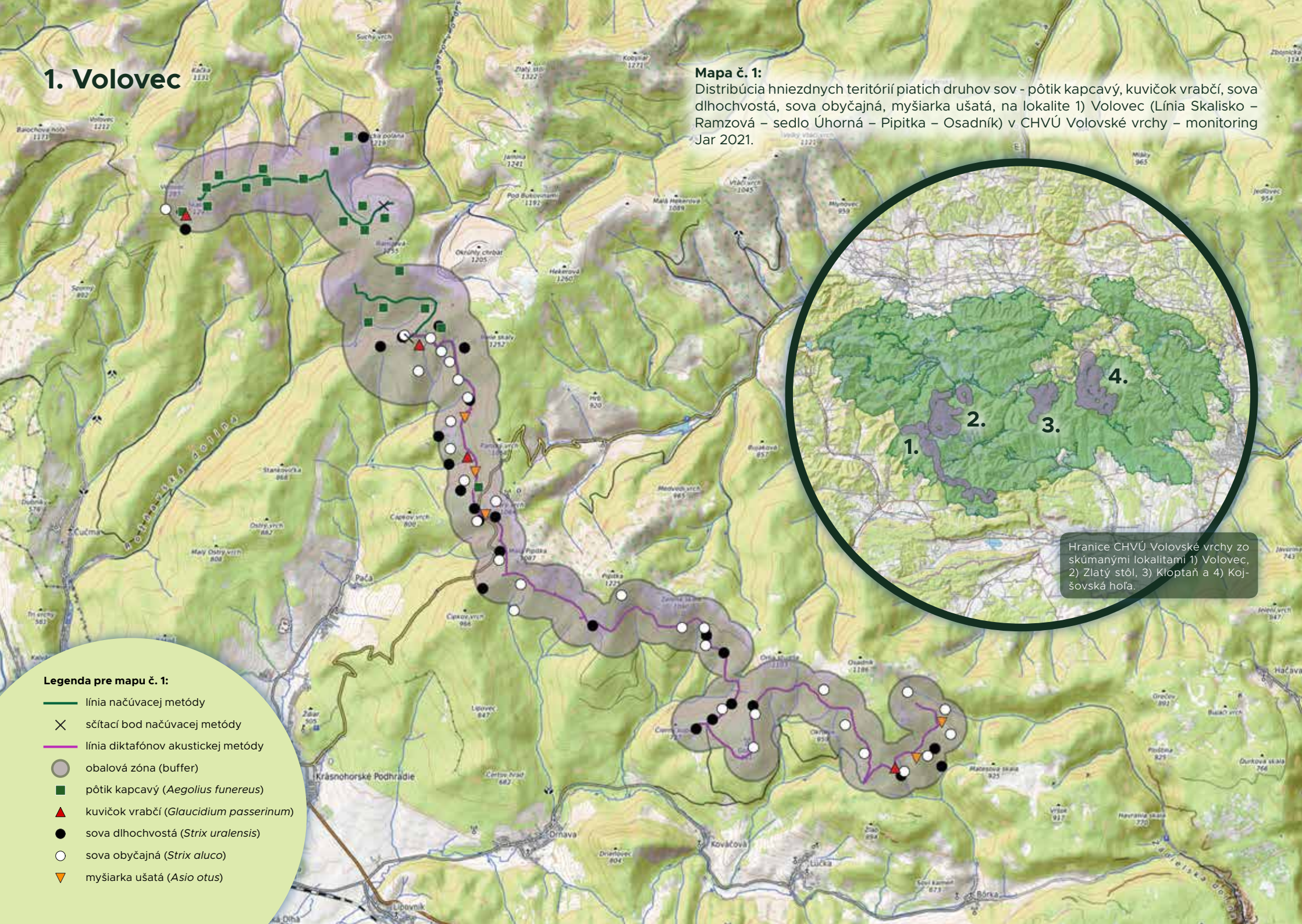
Zdroj:

Janda J & Řepa P 1986: Metody kvantit. výzkumu v ornitologii. Státní zemědělské nakladatelství, Praha.
SOS/BirdLife Slovensko 2013: Metodika systematického dlhodobého monitoringu výberových druhov vtákov v chránených vtáčích územiach. Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Banská Bystrica.
Savický J 2008: Akustický monitoring ptáčků. Velký Beranov u Jihlavy, Praha. https://webhouse.cz/elegan/am/akusticky-monitoring_jan-savicky_2008.htm
Trnka R & Kostra M 2010: Usmernenie k mapovaniu výberových druhov vtákov v Chránených vtáčích územiach na Slovensku v rámci projektu „Spracovanie podkladov pre zabezpečenie priaznivého stavu výberových druhov vtákov a ich biotopov v CHVÚ - 1. Etapa“. SOS/Birdlife Slovensko.
QGIS version 3.12.2.: <https://qgis.org/en/site/>

1. Volovec

Mapa č. 1:

Distribúcia hniezdných teritórií piatich druhov sov - pôtik kapcavý, kuvičok vrabčí, sova dlhochvostá, sova obyčajná, myšiarka ušatá, na lokalite 1) Volovec (Línia Skalisko – Ramzová – sedlo Úhorná – Pipitka – Osadník) v CHVÚ Volovské vrchy – monitoring Jar 2021.

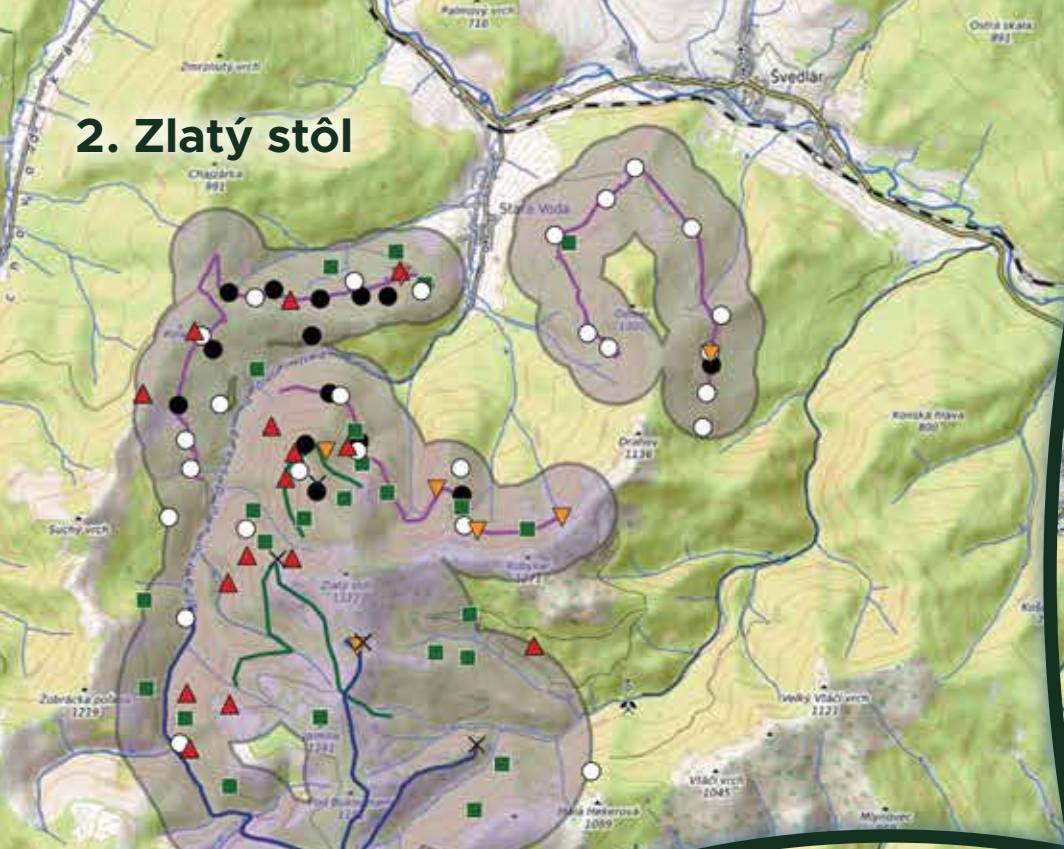
Legenda pre mapu č. 1:

- línia načúvacej metódy
- × sčítací bod načúvacej metódy
- línia diktafónov akustickej metódy
- obalová zóna (buffer)
- pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*)
- ▲ kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*)
- sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)
- sova obyčajná (*Strix aluco*)
- ▼ myšiarka ušatá (*Asio otus*)

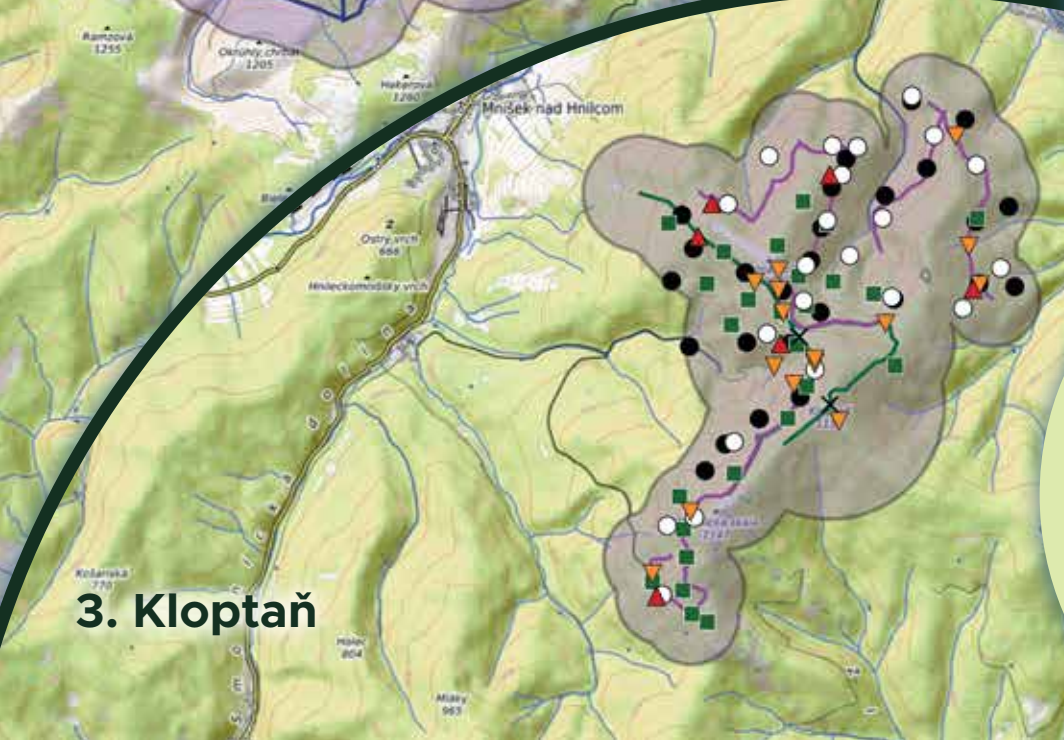

Hranice CHVÚ Volovské vrchy zo skúmanými lokalitami 1) Volovec, 2) Zlatý stól, 3) Kloptaň a 4) Kojšovská hoľa.

2. Zlatý stôl

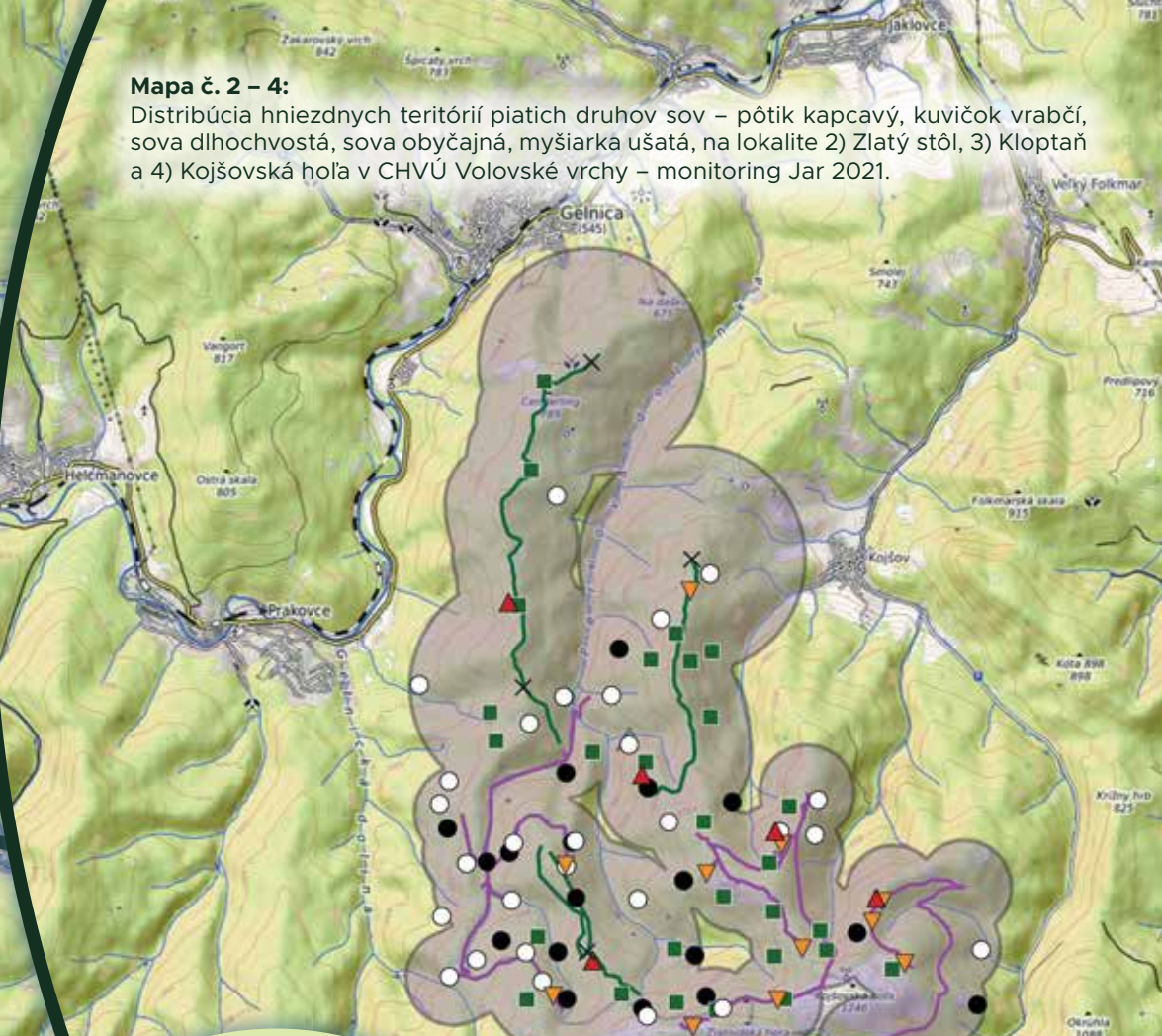

3. Kloptaň

Mapa č. 2 – 4:

Distribúcia hniezdných teritórií piatich druhov sov – pôtik kapcavý, kuvičok vrabčí, sova dlhochvostá, sova obyčajná, myšiarka ušatá, na lokalite 2) Zlatý stôl, 3) Kloptaň a 4) Kojšovská hoľa v CHVÚ Volovské vrchy – monitoring Jar 2021.

Legenda pre mapy č. 2 – 4:

- línia načúvacej metódy
- × sčítací bod načúvacej metódy
- línia diktafónov akustickej metódy
- línia kombinovanej metódy (načúvacia/odchyty)
- obalová zóna (buffer)
- pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*)
- ▲ kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*)
- sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)
- sova obyčajná (*Strix aluco*)
- ▼ myšiarka ušatá (*Asio otus*)

4. Kojšovská hoľa

S. Pačenovský a M. Dravecký (zľava) - bývalý a súčasný zoológ Prírodovedného odboru VSM v Košiciach. Nástup na jarný monitoring sov 24.4.2021 na Kojšovskej holi 1246 m n. m. Foto: A. Kürthy

A. Kürthy pri inštalácii diktafónu v Perlovej doline na svahu hrebeňa Hrubá jedľa 14.4.2021. Foto: M. Dravecký

Príprava diktafónov na vyvesenie medzi dvomi líniami v terénnom automobile. Výmena bateriek diktafónov, nahratie obsahu SD kariet do notebooku a nastavenie časov spustenia nahrávania. Foto: M. Dravecký

Rozvešiaci diktafónov na diktafónovej línii za asistencie motorového vozidla. Foto: M. Dravecký

Monitoring sov sa realizoval v spolupráci so Správou NP Slovenský kras. Strážca NP E. Kiss a A. Kürthy na lokalite Gobič pri inštalácii diktafónovej línii na južných svahoch masívu Pipitka a Osadník. Foto: M. Dravecký

Stopy medvedov pretínali diktafónové línie a pri inštalovani diktafónov boli zistené ich pobytové znaky na severných svahoch Kojšovskej hole. K priamemu stretnutiu mapovateľa a medveda došlo na Zlatom stole vo Veľkom sedle. Foto: M. Dravecký

Výsledky monitoringu horských druhov sov

V priebehu jarného monitoringu piatich druhov sov – pôtik kapcavý, kivičok vrabčí, sova dlhochvostá, sova obyčajná a myšiarka ušatá v CHVÚ Volovské vrchy na lokalitách 1) Volovec, 2) Zlatý stôl, 3) Kloptaň a 4) Kojšovská hoľa v termínoch 12. – 17.4.2021, 24.4. – 1.5.2021 bolo zistených celkovo 385 hniezdných teritórií (HT) z toho načúvacou metódou 144 HT, akustickou metódou 236 HT a iným spôsobom 5 HT. Spoločne obidvomi metódami načúvacou a akustickou metódou bolo potvrdených 17 HT. Po korelácii spoločne potvrdených HT bolo celkovo na skúmanej ploche Volovských vrchov na 4 lokalitách potvrdených 368 jedinečných HT piatich druhov sov (Mapa č. 1 – 4). Uvedené HT boli zistené na základe teritoriálnych prevažne hlasových prejavov samcov predmetných druhov. Najvyššia početnosť HT bola zistená u sovy obyčajnej 111 HT, po ktorej nasledovali pôtik kapcavý 99 HT, sova dlhochvostá 88 HT, myšiarka ušatá 40 HT a kivičok vrabčí 30 HT. Najvyšší počet HT bol zistený na Kojšovskej holi 98 HT, nasledovali Kloptaň 95 HT, Zlatý stôl 90 HT a Volovec 85 HT.

Hniezdne teritória najpočetnejšieho druhu sovy obyčajnej boli rovnomerne rozložené na všetkých 4 lokalitách. V miestach vysokej koncentrácie HT tohoto druhu boli z iných druhov sov prítomné najmä sovy dlhochvosté. Druhým najpočetnejším druhom bol pôtik kapcavý. Jeho koncentrácie boli najvyššie vo vrcholových partiách hrebeňa Skalisko – Ramzová (Lokalita Volovec) a koncentrované zhluky po 10 HT boli zistené vo vrcholových partiách od Kloptane na Zbojnícku skalú a na severnom hrebeni Kojšovskej hole v oblasti Pálenice. Veľmi dobre vidieť preferované biotopy a lokality z pohľadu potrieb pôtika kapcavého vo Volovských vrchoch. Distribúcia nie je plošne rovnomerná ale preferované sú koncentrované zhluky teritórií. Chýbal takmer úplne v bukových porastoch južných svahov pohoria pod masívmi Pipitky a Osadníka. V miestach vysokej koncentrácie HT pôtikov boli zistené taktiež HT myšiariok ušatých. Myšiarka ušatá nie je horský druh sovy, no prekvapivé boli zistenia hniezdných výskytov vo vysokých nadmorských výškach skúmaného územia až okolo 1100 m n. m. Pozorované boli 2 ex. 12.4.2021 na lokalite Golgota južne pod Kojšovskou hoľou vo výške 1080 m n. m. Tretím najpočetnejším druhom bola sova dlhochvostá taktiež zistená rovnomerne na všetkých 4 lokalitách, no s najnižším zastúpením v ihličinách Zlatého stola a naopak s najvyšším zastúpením v bučinách južných svahov pohoria Volovských vrchov prípadne v jedľovo-bukových porastoch Kloptane.

Monitoring sov v druhej polovici apríla jednoznačne poukazuje na hniezdiace jedince a páry, teritoriálne hlasy jednoznačne potvrdzujú hniezdne teritória. Nevýhodou tohto termínu je znížená aktivita hlasových prejavov druhov sov, ktorých hlasová aktivita vrcholí v jarnom a predjarnom období v mesiacoch február – marec. To sa prejavilo najmä v nízkej preukaznosti výskytu kivičkov vrabčích, ktoré neboli dostatočne zachytené načúvacou ani akustickou metódou. Uvedené údaje prezentujú výsledky len z jarného monitoringu. Závery z výskumu budeme hodnotiť až po zapracovaní výsledkov aj z jesenného monitoringu, kedy opätovne nastáva obdobie zvýšenej hlasovej aktivity viacerých druhov sov. Výsledky celej štúdie budú sumárne vyhodnotené a publikované na inom mieste formou samostatného odborného článku.

Monitoring horských druhov sov v Chránenom vtáčom území (CHVÚ) Volovské vrchy

Texty: Miroslav DRAVECKÝ, Samuel PAČENOVSKÝ

Fotografie: Miroslav DRAVECKÝ, Stanislav HARVANČÍK,

Alexander KÜRTHY, Karol ŠOTNÁR

Fotografie na obálke: Miroslav DRAVECKÝ, Stanislav HARVANČÍK

Mapy: Alexander KÜRTHY, © Prispievatelia OpenStreetMap

Grafická úprava: Barbora KOPNICKÁ

Tlač: LAVACOM, s.r.o.

Podakovanie spolupracujúcim organizáciám:

Ochrana dravcov na Slovensku (RPS)

ŠOP SR, Správa Národného parku Slovenský kras

ŠOP SR, Správa CHKO Dunajské luhy v Bratislave

ŠOP SR, Správa CHKO Dunajské luhy v Bratislave –
pracovisko Dunajská Streda

LESY SR, Lesná správa Jasov

LESY SR, Lesná správa Stará voda

LESY SR, Lesná správa Opátka

GELNICKÉ LESY, s.r.o., Gelnica

Obecné lesy Mníšek nad Hnilcom, s.r.o.

Vydavateľ: Východoslovenské múzeum v Košiciach,
kultúrne zariadenie Košického samosprávneho kraja, Košice.

Rok vydania: 2021

Odporúčaná citácia: Dravecký M, Pačenovský S & Kürthy A 2021:
Monitoring horských druhov sov v Chránenom vtáčom území
(CHVÚ) Volovské vrchy. Východoslovenské múzeum v Košiciach,
kultúrne zariadenie Košického samosprávneho kraja, Košice. 24.

Publikácia je realizovaná v rámci projektu FPU č. 21-521-01550
Monitoring horských druhov sov vo Volovských vrchoch – od ter-
énneho výskumu k muzeálnej výstave. Publikácia reprezentuje
výlučne názor autorov a fond nezodpovedá za jej obsah.

Publikácia neprešla jazykoou korektúrou.

VÝCHODOSLOVENSKÉ
MÚZEUM V KOŠICIACH

KOŠICKÝ
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

VISIT
KOŠICE

Projekt z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

fond
na podporu
umenia

